

**EL LLIBRE
DE LA SETMANA**

PERFIL

VARLAM XALÀMOV (1907-1982) VA PATIR LES REPRESÀLIES DEL RÈGIM ESTALINIÀ. L'EXPERIÈNCIA I L'AGONIA VISCUDES A KOLIMÀ SÓN LA BASE DE SIS VOLUMS DE CONTES IMPRESCINDIBLES. ARA ES PUBLICA EL PRIMER EN CATALÀ

Kolimà o la descripció exacta del dolor

JOAQUIM ARMENGOL

De vegades la lectura ens trasllada a una altra dimensió moral, desconeguda, on els paràmetres de la vida que hem portat no ens serveixen. De manera imprevista una veu ens trasbalsa i ens arrossega vers la penombra; només el fòfor d'una llambregada, la guia d'una veu estranya, mostra la claredat de l'horror. Amb Varlam Xalàmov, el que impacta no és la descripció del dolor, la repulsa, la violència arbitrària i l'incomprensible; el que colpeja fort és la vida ínfima, el desesperat alè d'un peix en agonia, l'estat del resistent, del gos lligat, malalt i famolenc, bandejat per l'abús discrecional del destí: el gulag, la iniquitat del qual esdevé l'infern a la terra.

Hi ha llibres que fan del dolor i la crueltat una armadura per al futur,

per això cal parlar de Xalàmov i d'aquesta obra excepcionalment escruixidora: els *Relats de Kolimà*, una epopeia monumental en sis volums que la magnífica editorial Días Contados publica en català, amb excel·lent traducció de Xènia Dyakonova i José Mateo. Varlam Xalàmov va caure en desgràcia mentre estudiava a la Universitat de Moscou, en publicar de manera clandestina el testament de Lenin, un paper que qüestionava la tria de Stalin com a successor al poder. Per descomptat va ser detingut, i aquest va ser l'inici d'un malson que va portar-lo a recórrer els sinistres camps de treball i depuració soviètics durant divuit anys. El 1956, ja rehabilitat, se'n va a Moscou. Són temps de privacions i misèria que acaben portant Xalàmov a un psiquiàtric, on morirà cec i sord. En cada relat hi ha l'engruna d'aquesta espantosa fatalitat.

Es fa difícil afegir alguna cosa al que va deixar escrit Xalàmov. La seva escriptura és una crònica pertorbadora sobre la deshumanització i anihilació que es portaven a terme als camps de treball penitenciaris de Sibèria, gràcies al criminal deliri ideològic de Stalin. Xalàmov és el geni tràgic de la literatura russa, el supervivent testimonial que modula i descriu la insuportable realitat a través d'un munt ingent de relats que mostren la capacitat devastadora de l'home contra l'home: l'extermini, la crueltat, la violència, la fam, l'extorsió, la misèria, el fred, la criminalitat, permeses i agudes per un règim polític sàdic i salvatge. Però Xalàmov no té pietat, ni tampoc suavitzza les coses quan narra; sempre interessat per la vida, exposa fredament, amb un enorme talent literari, el mosaic d'aquell infern humà abominable. Aquí no hi ha luxes emocionals ni plaers barats, tampoc l'aire

RELATS DE KOLIMÀ
VARLAM XALÀMOV
DÍAS CONTADOS
TRAD. XÈNIA DYAKONOVA I J. MATEO
328 PÀG. / 19 €

redempcionista que podria donar qualsevol patiment, ni l'ombra de cap ideologia política; res d'això, Xalàmov és massa lúcida per caure en paranys sentimentals. Els relats són la descripció exacta del dolor –com molt bé assenyala Muñoz Molina al pròleg–, i la denúncia implacable al règim de Stalin és inherent a la pura bestialitat de les relacions humanes que s'hi originen. Potser la lectura d'aquestes cròniques no és un entreteniment, segur que no, més aviat un veritable deure moral de la consciència, un acte contra l'oblit. Xalàmov va trigar 20 anys a escriure aquest recull de narracions sobre l'atrocitat i la capacitat infinita de la cruesa humana, i el que sorprèn és adonar-se que l'autor feia una crònica minuciosa de la seva pròpia ànima i del seu cos salvatge torturat. Que sobrevisqués és un miracle, un misteri.

La pregunta que cal fer-se és aquesta: com pot expressar-se l'atrocitat si no hi ha paraules per descriure-la? Quan li preguntaven a Xalàmov per què escrivia el que no es podia, contestava: "Jo no crec en la literatura. Perquè no crec que sigui capaç de corregir l'home. L'experiència de la literatura humanista russa ha comportat les sagrants execucions del segle XX, que jo mateix he vist amb propis ulls. La història es repeteix, i jo no crec que pugui prevenir res ni evitar les repeticions. I no obstant això, escric. Escric perquè alguna altra persona, en llegir la meua prosa, que està molt lluny de la mentida, pugui explicar de la mateixa manera la seva vida. L'home ha de fer alguna cosa... Aquí no es tracta d'una responsabilitat comuna i normal, sinó moral. Aquesta responsabilitat no la té l'home comú, però en el poeta és imprescindible". ♦♦

"ELS RELATS SÓN LA DESCRIPCIÓ EXACTA DEL DOLOR, I LA DENÚNCIA IMPLACABLE AL RÈGIM DE STALIN ÉS INHERENT A LA PURA BESTIALITAT DE LES RELACIONS HUMANES QUE S'HI ORIGINEN"

ARA

EL SECRET DE ...

Chad Harbach

Chad Harbach, fundador de la revista literària *N+1*, va trigar nou anys a escriure la seva primera novel·la, *L'art de la defensa* (Columna), un homenatge a *Moby Dick* ambientat en un escenari universitari i beisbolístic. Nou anys molt ben invertits perquè ha estat aclamada als Estats Units i perquè el resultat és excel·lent per la qualitat literària i narrativa i per l'argument. Interrogo Harbach sobre tres punts de la novel·la que m'han cridat l'atenció. Les respostes delaten la trajectòria vital i els detalls de la fei-

na que ha suposat escriure el llibre. Un dels protagonistes, l'Owen, és un alumne que és presentat com un prodigi capaç d'escriure abans de complir la vintena "una obra de tres actes, una mena de *Macbeth* neomarxista, ambientada en una gran oficina sense divisions". Com que la descripció de l'obra es limita a això, m'ensumo que hi pot haver alguna cosa amagada. Harbach m'ho confirma: "Vaig escriure una descripció llarga de l'obra que va ser reduïda a aquesta frase quasi inescrutable. Suposo que és la manera com vaig

fer el llibre sencer: escriure dues mil paraules i reduir-les fins que en quedessin només dues". El llibre, reduït a una paraula cada mil, fa 682 pàgines.

La protagonista, la Pella, filla del rector, es medica amb un antidepressiu, "una pastilleta diminuta blau cel que es diu Alúmina". Alúmina no existeix com a medicament, però és un òxid d'alumini emprat per a finalitats industrials. Harbach s'inspira en aquest material per inventar-se una medicina que, per la descripció, podria ser el famós ansiolític Trankimazin.

CRISTIAN SEGURA

PER A L'AUTOR, LA SEVA PRIMERA NOVEL·LA ÉS "UNA MENA DE 'MACBETH' NEOMARXISTA"

Acabo l'entrevista preguntant per Spirodocus, el cap de cuina de la universitat, un negre petit i grassonet que em recorda –per físic i manera de ser– al Chef de *South Park*. Harbach assegura que no hi té res a veure: "D'alguna manera s'assembla als cuiners de la meua universitat [Harvard]". Spirodocus és un personatge secundari, però molt ben descrit i construït, en part per les hores que va passar al menjador de la universitat observant: "Aleshores no tenia gaires diners i menjava tres cops al dia i, durant tres anys, en aquell menjador". ♦♦